

De meeste economen staan er niet bij stil dat veel van hun theorieën gebruikmaken van het evenwichts-begrip. Is dat erg? Wat betekent evenwicht voor de economische wetenschap? Dit zijn de twee leidende vragen van mijn proefschrift. Om met het laatste punt te beginnen, ik definieer economisch evenwicht als de oplossing van een coördinatievraagstuk: hoe is het mogelijk dat het onderhandelingspel tussen door eigenbelang gedreven individuen een ordelijke uitkomst kent? Het antwoord op deze vraag kan worden uitgewerkt in theorieën waarin de scope van het evenwicht verschilt van partieel tot algemeen, en van tijdelijk tot universeel. Die variatie verklaart de rijkdom aan theorieën in de economie met het label evenwicht. Evenwicht geldt als een kernconcept binnen de economische wetenschap. Zo definieert de methodoloog Daniel Hausman een fundamentele evenwichtstheorie voor de economie, bestaande uit zeven wetten, die volgens hem door de meerderheid van de economen als een essentieel onderdeel van hun vakgebied worden beschouwd. Ze vinden onder meer toepassing in de algemene evenwichtstheorie, die velen zien als een wetenschappelijk hoogtepunt van de economie. De lof voor dit raamwerk moet naar mijn opvatting een kritische beschouwing van de rol van evenwicht in de economische theorie niet in de weg staan. Een eerste conclusie is dat evenwicht ten onrechte wordt gezien als een theoretisch concept zonder normatieve lading. Volgens deze opvatting functioneert evenwichtstheorie als onderdeel van een paradigma waarin de verklarende kracht van een theorie alleen afhankelijk is van logische en empirische argumenten. Dit verklarende model is voor economische vraagstukken helaas niet sluitend, omdat doorslaggevend experimenteel bewijsmateriaal ontbreekt. Dit biedt ruimte aan metafysische overwegingen zoals politiek en ideologie. Schumpeter betoogde dat dit de overwegingen zijn die ooit ten grondslag lagen aan verklarende principes zoals het evenwichtconcept, waarmee tevens een zekere orde opgelegd werd aan het onderzoeksveld. Hij beweerde echter ook dat de groei van wetenschappelijke kennis metafysische argumenten uit het domein van de wetenschap zou verwijderen. Via het haasje-over van hypothesevorming en empirische toets zou de wetenschappelijke waarheid stapsgewijs worden benaderd. Dit positivistische beeld van het wetenschappelijke proces is volgens mij onjuist als we kijken naar de historische ontwikkeling van de economische evenwichtstheorie. De totstandkoming van het walrasiaanse algemene evenwicht is geen lineair

Tieben, B. (2009) *The concept of equilibrium in different economic traditions: a historical investigation*. Amsterdam: Tinbergen Instituut.

proces geweest. De historische analyse in mijn proefschrift laat een proces van vallen en opstaan zien dat bovendien niet in staat is gebleken het metafysische element te verdrijven. Hedendaagse economen gebruiken het evenwichtsbegrip nog steeds om hun onderzoeksveld te structuren, zonder empirisch bewijs dat de economie zich daadwerkelijk als evenwichtzoekend systeem gedraagt. Dit gaat hand in hand met een specifieke visie op de gewenste ontwikkeling van de economie. Dit verklaart mede waarom de kritiek aanhoudt op de neoklassieke formulering van evenwicht. De lof op de theorie van het algemene evenwicht gaat vergezeld van veel kritische noten. De theorie is zo wiskundig dat zelfs de grondleg-

gers ervan klagen dat de rol van economische kennis secundair is geworden. De vraag komt naar voren of we het vraagstuk van economisch evenwicht niet via een alternatief paradigma moeten onderzoeken. Ik behandel in mijn proefschrift de alternatieve concepties van evenwicht, zoals geformuleerd door economen uit de keynesiaanse school, de Oostenrijkse school en de institutionele en evolutionaire scholen. Het is opmerkelijk dat deze economen elkaar en de neoklassieke tegenstander niet sparen met hun kritiek, maar op het vlak van de evenwichtsanalyse vergelijkbare oplossingen ontwikkelen. Een voorbeeld is de rol van instituties in de economie en de ontwikkeling van evolutie als een alternatief ordenend concept. De besproken ontwikkelingen leiden niet tot de vondst van het alternatief voor het evenwichtconcept. Wel kan de les worden getrokken dat het standaardbeeld van de onzichtbare hand bijstelling behoeft. De onzichtbare hand is er wel, maar werkt zeker niet ten gunste van ons allen. Handhaven we de wens voor zo'n weldoener, dan resteert een evenwichtstheorie met een verstoord beeld van hoe markten in de echte wereld werken. Dit is de route die veel evenwichtstheoretici binnen de neoklassieke scholen willen gaan en waarbij ideologie een belangrijke rol speelt. Het alternatief is een minder formele benadering met een dynamische analyse, gebaseerd op de gedachte dat evenwicht er niet zomaar is, maar via specifieke processen tot stand moet komen. Het onderzoek aan die processen zal bescheidener zijn dan het imposante raamwerk van de algemene evenwichtstheorie, maar biedt voldoende ruimte voor kruisbestuiving tussen de verschillende scholen van de economie.

BERT TIEBEN

Senior onderzoeker bij SEO Economisch Onderzoek